

Nr 355.

Av herr **Norman m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 222 till riksdagen angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst, uttalar departementschefen i samband med förslaget till tjänstepensionsreglemente för arbetare (sid. 151) bl. a. följande:

”Dock vill jag i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att reglementet uppenbarligen icke är avsett att bliva gällande för den kontraktsanställda personalen vid post- och telegrafverken, bland vilken är att märka låd- och lantbrevbärare samt poststations- och växelstationsföreståndare. För dessa anställningshavare är för närvarande anordnad en särskild understödsverksamhet enligt av riksdagen antagna huvudgrunder. Frågan, huruvida dessa grunder böra underkastas någon revision, kan icke lämpligen i detta sammanhang upptagas till prövning.”

Poststationsföreståndarna voro de första av den kontrakts- (avtals-) anställda personalen, som bland de av departementschefen här nämnda kategorier tilldelades ålderdomsunderstöd. Detta förfarande började, om ock sparsamt, att tillämpas redan år 1910.

Poststationerna indelas i två huvudgrupper: järnvägspoststationer och lantpoststationer. Järnvägspoststation är sådan, som är belägen vid järnväg och förenad med vederbörande järnvägsstation, vars föreståndare jämväl är föreståndare för poststationen. Med lantpoststation avses åter sådan poststation, som ej är belägen vid järnväg, egentlig lantpoststation, eller, ehuru belägen vid järnväg, icke är under samma föreståndare förenad med järnvägsstationen på platsen, ”ej förenad”. Poststationerna hava jämsides med postverkets utveckling alltsedan de år 1861 började inrättas till sitt antal visat en genomgående ökning. Ökningen av poststationernas antal belyses sålunda:

	Antal poststationer
Vid utgången av år 1861	45
” ” ” ” 1880	1,451
” ” ” ” 1900	2,482
” ” ” ” 1920	3,383
” ” ” ” 1930	3,530
” ” ” ” 1932	3,558

I de båda huvudgrupperna fördelade sig poststationerna vid slutet av år 1932 till antalet sålunda: järnvägspoststationer: 1,213 st.; *lantpoststationer*: a) "egentliga lant-": 1,603 st. och b) "ej förenade": 742 st.

Beträffande järnvägspoststationer är numera avtal om bestridande av göromålen vid desamma av generalpoststyrelsen i regel träffat med järnvägsstyrelsen eller vederbörande enskilda järnvägsförvaltning. De fungerande föreståndarna vid denna grupp av poststationer äro ock i pensionshänseende tillgodosedda i samband med sin järnvägsanställning.

Lantpoststationsföreståndarna — vid 1932 års utgång sammanlagt 2,345 funktionärer — äro åter i förekommande fall för sin ålderdomsförsörjning hänvisade till och beroende av generalpoststyrelsens prövning från fall till fall av det inledningsvis berörda understödsförfarandet.

Bland denna kategori av kontraktsanställda postfunktionärer har ock sedan en följd av år pågått en fortlöpande strävan att vinna anslutning till ett ordnat pensionsväsen. Upprepade uttryck för denna strävan kännetecknar även den samverkan, dessa poststationsföreståndare bedriva alltsedan år 1908 i egen riksorganisation, benämnd Sveriges Poststationsföreståndareförening. Statsmakterna hava ej heller stått helt avvisande beträffande en del andra av kårens önskemål och framstegssträvanden.

1920 års postkommitté yttrade i sitt betänkande år 1921 bl. a.:

"Teke utan betydelse för detta spörsmål är även att inrättandet av ett antal ordinarie befattningar, till vilka kunna efter viss utbildning befordras väl meriterade poststationsföreståndare, skulle utgöra ett erkännande åt den stora poststationsföreståndarekåren, som under årtionden för relativt låg ersättning på ett i stort sett förtjänstfullt sätt utfört en viktig del av det postala arbetet i vårt land, och på samma gång en sporre för denna kårs medlemmar att under inbördes tävlan nå fram till den tryggade anställning, innehavandet av en sådan befattning, som nu ifrågasatts,¹ skulle medföra."

1922 års riksdags beslut föranledde även inrättande av tjänster som stationsmästare vid postexpeditioner, till vilka tjänster förtjänta poststationsföreståndare kunna befordras. De första stationsmästarna av detta slag — först vid postexpeditioner av klass 2 och 3, numera klass 7 och 8 — konstituerades fr. o. m. den 1 juli 1923. Vid slutet av år 1932 — alltså nära tio år efter tjänsternas tillkomst — funnos dock allenast 66 sådana beställningar, varav 62 innehades av f. d. poststationsföreståndare. Av dessa stationsmästare voro blott 2 i 7:de och 1 i 8:de klass besatta med manliga innehavare. Det sparsamma inrättandet av sådana tjänster har sålunda ej på en första tioårsperiod medfört dylik befordran för mer än omkring tre procent av hela antalet lantpoststationsföreståndare.

Änskönt att postverket av praktiska och ekonomiska skäl får tillse, att de postala anstalterna, ej minst på landsbygden, organiseras så, att de äro möjliga

¹ = stationsmästartjänster vid vissa postexpeditioner.

att anpassa till en var ords och tids växlande behov, får ej resp. befattningshavares anställning och framtidsutsikter hava alltför svävande och oviss karaktär.

Postarbetet har nämligen under senare årtiondena ökat högst väsentligt. Nya rörelsegrenar hava tillkommit, varav blott erinras om: från år 1914 folkpensionsutbetalningarna, från ingången av år 1918 kronoskatteuppbörden, år 1923 en av postsparbankens då inträdda omorganisation betydligt stegrad omfattning av postsparbanksgöromålen samt år 1925 det redan synnerligen starkt utvecklade postgirot m. m.

En icke ringa del av denna arbetsbörda faller på poststationsföreståndarna.

I fråga om ålderstillägg äro poststationsföreståndarna från ingången av år 1924 tillgodosedda till viss motsvarighet med verkets tjänstemannapersonal. Ingången av år 1925 medförde även ortsgropper beträffande den fasta ersättningen i överensstämmelse med vad för kommunikationsverken i allmänhet är gällande, vilket synes uttrycka funktionärernas överordnades uppskattning av deras arbetes betydelse och omfattning.

Rekryteringen av kåren sker ock numera efter mera tjänstemannabetonade grunder än tidigare, då som regel lämplig ordsbo vidtalades att handhava befattningen. Det är sålunda nu alltmera vanligt, att poststationsföreståndare vid uppkomna ledigheter söka och vinna transport eller att befattningarna besättas med poststations- eller andra postbiträden, ofta meriterade genom flerårig biträdestjänstgöring. Arbetets art och omfattning har i allt större utsträckning utvecklats göromålen för en poststationsföreståndare till likhet med tjänstemannarbete. Allt postarbete utövas för övrigt undantagslöst under fullt tjänstemannaansvar.

Utvecklingen synes alltfört peka hän mot ökat, mera kvalificerat arbete och stegrat ansvar, i särskild grad för poststationsföreståndarna.

Det ännu tillämpade understödsförfarandet ger emellertid ej möjlighet för befattningshavare att i förväg kunna exakt bedöma blivande understödsbelopp storlek, vartill kommer den stora olägenheten, att detsamma helt utesluter varje möjlighet till familjepensionering vid familjeförsörjares frånfälle. Detta är i sammanhanget av synnerlig betydelse, då det för en lantpoststations handhavande ej hör till ovanligheterna att en eller flera av familjemedlemmarna i nog så betydande omfattning nödgas taga del i postarbetet. Det är nämligen i stor utsträckning nödvändigt för poststationsföreståndare att hava biträdes hjälp, vilken denne då i regel får bekosta själv.

Icke utan inflytande på frågan, huruvida lantpoststationsföreståndare kan i likställighetshänseende med vissa tjänstemannagrupper anses pensionsberättigad eller ej, är bedömandet av arbetet som huvudsaklig sysselsättning eller bisyssla.

Poststationsföreståndarföreningen har framlagt resultatet av införskaffade och sammanställda uppgifter om erforderlig *minimiarbetslid under normala för-*

källanden (alltså ej den utsträckta arbetstiden vid helger, annan arbetsanhopning eller redovisningstillfällen), vid lantpoststationerna i de 17 olika avlöningsklasserna. Denna — samanställd efter uppgifter av ej mindre än 1,326 poststationsföreståndare — visar för en poststation i lägsta avlöningsklassen en minimiarbetstid av 4 timmar 40 minuter under söckendag och 1 timma 25 minuter under sön- och helgdag. De största stationerna kräva resp. 9 timmar 20 minuter och 4 timmar 10 minuter.

Härvid är att märka, att dessa minimitider icke äro sammanhängande i en följd efter vederbörande poststationsföreståndares bekvämlighet eller val, utan uppdelade under olika tider av dagen (dygnet) i anslutning till gällande bestämmelser för öppethållandet, postens ankomst och avgång m. m. Vid denna ofrånkomliga splittring av arbetsdagen beskäras möjligheterna för poststationsföreståndarna att i större utsträckning kunna ägna sig åt annat inkomstbringande arbete, åtminstone icke utan hållande av kvalificerad ställföreträdare. Poststationsföreståndarbestyret är därför redan och blir i allt större utsträckning en befattning, som kräver sin man.

Poststationsföreståndarföreningens senaste und. framställningar i fråga om åtnjutande av ordnad pension datera sig till resp. år 1930 och 1933. Det i slutet av sistnämnda år lämnade svaret härpå sammanfaller med den uppfattning, departementschefen i ämnet uttalar i den kungl. propositionen.

Det borde nu ej längre kunna anses annat än billigt och rättvist med utredning av möjligheten att bereda även denna för postverkets funktion så pass betydelsefulla funktionärskår verklig pension, hellre än att överväga frågan, huruvida 'understödsverksamheten bör underkastas någon revision'.

Belysande för stämningen inom lantpoststationsföreståndarnas eget läger är, att av 1,326 dylika, som svarat på frågan, huruvida de själva inom lämpliga och i förhållande till sin inkomst rimliga gränser vore villiga att bidra till täckande av kostnaderna för ordnad pension, ej mindre än 1,024 eller 77,2 procent förklarar sig härtill villiga; 80 poststationsföreståndare bland dessa eller 6,3 procent hade sin pensionsfråga ordnad genom annan tjänst; allenast 222 eller 16,5 procent av det antal, som avgivit svar på frågan, voro till följd av hög ålder eller av annan orsak ej benägna att frivilligt erlægga dylik avgift.

Den svårighet att utfinna lämplig form med passande grunder för pensionering av lantpoststationsföreståndarna — vilkas ersättning vart tredje år regleras efter allmänna grunder i 17 olika avlöningsklasser med hänsyn till postmängd och omslutning — har tydligen alltför länge verkat återhållande för tillgodoseende av det föreliggande behovet och önskemålet hos funktionärerna i fråga.

Sedan regeringen på sin tid bemyndigat vattenfallsstyrelsen att träffa avtal med Svenska Personal-Pensionskassan (SPP) angående provisoriskt ordnande av familjepensionering för extra och extra ordinarie tjänstemän vid statens vattenfallsverk, har samma pensionsinrättning jämväl framlagt "Preliminärt förslag

till ordnande av poststationsföreståndarnas pensionering genom försäkring i SPP". Detta förslag har så pass av intresse att erbjuda, att dess befintlighet här omnämnas.

Väl avviker förslaget i fråga om pensionsålder högst väsentligt från den kungl. propositionens tankegång rörande närmast motsvarande befattningshavare. Det ej ringa antal funktionärer i poststationsföreståndareställning, som redan nu äro uppe i för inordnande under enhetliga pensionsbestämmelser hög levnadsålder — i flera fall över 60 år — talar dock för beaktandet av möjligast mjuka och friktionsfria övergång under ett antal år framåt genom övervägande av en ej för låg pensionsålder som övergångsform för här berörda befattningshavare. Varå även det preliminära pensionsförsäkringsförslaget tagit sikte.

I detta sammanhang komma att till vederbörande utskott avlämnas *dels* avskrifter:

- 1) av Sveriges Poststationsföreståndareförenings und. skrivelse den 17 maj 1933 med däri åberopad bilaga;
- 2) av generalpoststyrelsens skrivelse till nämnda förening den 28 november 1933;

dels ock

- 3) Preliminärt förslag till ordnande av poststationsföreståndarnas pensionering genom försäkring i Svenska Personal-Pensionskassan (SPP) med tabellbilaga.

Med åberopande av dessa handlingar och vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 222 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande nu gällande understödsverksamhets ersättande med ordnad pensionering för lantpoststationsföreståndarna samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 5 april 1934.

David Norman.

Anton Pettersson.

Allan Holstenson.

